

Parkour – en posthumanistisk idrott?

Kalle Jonasson

Malmö Högskola

Kalle.jonasson@mah.se

Detta paper belyser kultur~natur-temat ur ett idrottsfilosofiskt och idrottsociologiskt perspektiv. Texten behandlar det, för att vara en idrottsliknande verksamhet, relativt nyligen uppkomna kroppsliga och rörelseorienterade uttrycket Parkour – *the Art of Movement*. Parkour går ut på att så snabbt och effektivt som möjligt förflytta sig genom i stort sett vilka miljöer som helst - företrädesvis, om än inte uteslutande, i offentliga utomhusmiljöer. Detta, att den går att utöva på platser som tillhör de båda förment motsatta polerna kultur och natur, skiljer ut Parkour från de flesta andra idrotter, både moderna och postindustriella sådana. Problemområdet förstås med Johan Huizingas och Roger Caillois "klassiska" lek- och spel-teorier, enligt vilka ett kollektiv springer ur sina lekar och/eller att de senare tyder på (samt reproducerar) det förra. Framst diskuteras Parkour utifrån antropologen och vetenskapsociologen Bruno Latours teorier om "den moderna överenskommelsen", vars nitiska uppdelning av världen i natur och kultur kommit att representera motsatsen till hållbar utveckling. Att förneka dessa polers isärhållning för vetenskapen kan ses som, vad Latour har uttryckt som, en "amodern" strävan. Detta anspråk kan också kallas posthumanistiskt. Om ett samhälle tyder på, springer ur eller reproduceras av sina idrotter, spel och lekar, bör följaktligen de moderna idrotterna granskas noggrant. Essän syftar till att diskutera idrott med Latours "amoderna" begrepp och undersöker Parkour som en möjlig amodern idrott.

Introduktion

Natur och kultur är svåra att hålla isär, både i tanken och i verkligheten. När vi säger att vi längtar ut i naturen avses nog i de flesta fall inte en vistelse i ställen som öknar, polarisar och träsk. Och om vi står på en brygga vid havet eller om vi går på en upptrampad stig i skogen var befinner vi oss då? I naturen eller i kulturen? Men i den s.k. moderna epoken har man kämpat hårt för att hålla dessa poler isär (Latour, 1993, 1999). Vetenskapen som vädrade morgonluft i och med upplysningen är med sin indelning i natur- och kulturvetenskaper det självklara navet i "de modernas" (Latour, 1993) anspråk att dela in världen på så vis. Men hur förhåller det sig med en annan av modernitetens stora innovationer: tävlingsidrotten? En utgångspunkt för denna presentation är att ett samhälle kan avläsas i och/eller reproduceras av sina lekar, spel och idrotter (Caillois, 1958/2001), alternativt, eller komplementärt, springer ur sådana verksamheter (Huizinga, 1945/1998). De moderna tävlingsidrotterna, som de beskrivits av t.ex. historikern Allen Guttman (1978, 2004), förstås således i föreliggande text som återskapandes "den moderna överenskommelsen" (Latour, 1993).

I min licentiatuppsats (Jonasson, 2009) belyser jag fotboll utifrån ett "amodernt" perspektiv (Latour, 1993; Serres & Latour, 1995) och finner att den moderna tävlingsfotbollen, den s.k. associationsfotbollen, reproducerar isärhållningen av natur och kultur. Detta argumenterar jag för utifrån en läsning av sociologer (Elias, 1979, Elias & Dunning, 1986, Giulianotti, 1999) som använt fotbollen som en metafor eller modell för såväl gruppdynamik som samhället i stort. Giulianotti (1999) menar t.ex. att individ/kollektiv-spänningen i fotboll på ett exakt vis duplicerar generella samhällsliga skeenden. Modeller av samhället som enbart fokuserar mänskliga faktorer, är, enligt Latour (1998), starka bidragsgivare till indelningen av världen i två poler: natur och kultur. Problemet är enligt Latour att denna isärhållning, samtidigt som den bidragit till välbefinnande (för några) har gett upphov till världsomspännande problem som exempelvis global uppvärmning.

Om det är rimligt att anta, som Latour (1993, 1998, 1999) gör, att de modernas natur/kultur-indelning inte är hållbar (om än verkbar), och om man därtill finner antropologen Roger Caillois (1958/2001) påstående om att ett samhälle reproduceras av sina idrotter plausibelt, vad för typ av idrott kan visa vägen till en mer hållbar utveckling?

Jag menar inte med detta att förekomsten av en idrott som fotboll leder till miljöförstöring, utan att ett samhällssystem finner näring i sina idrotter. Kan ett samhälles/kollektivs idrotter och spel antas legitimera förutvarande, men också nya, aktivitetsmönster (det vill säga sätt att producera rum)? Ovan lyfts studier som slagit mynt av fotboll som en metafor för grupp- och samhällsdynamik och det kan ge en fingervisning om hur en idrott kan förstärker vissa drag i ett kollektiv, åtminstone hur det samma ontologiserar i akademien. Denna text handlar, åtminstone på en metanivå, inte bara om hur idrott förhåller sig till natur~kultur-diskussionen utan också om hur man inom akademien kan göra det. Idrottsuttryck används även och kanske främst utanför akademien som åskådliggörande metaforer. Begrepp som "time-out", "höja ribban" och "ända in i kaklet" vittnar om idrotten som en stark diskursproducent i de modernas samhällen, i det här fallet Sverige.

Men vår samtid då, vad har den gett upphov till för idrotter, och vad pekar de i för riktning? När en ny idrott dyker upp, blir den, eller i alla fall delar av den, förr eller senare, upptagen i den allmänna sportifieringsprocessen (Dunning, 1999). Detta innebär att den nya idrotten tillgodogör sig vissa av den moderna tävlingsidrottens drag. Snowboard är ett sådant exempel (Bäckström, 2004) och E-sport, det vill säga tävlingsbaserat datorspelande är ett annat (Jonasson, 2005, Thiborg, kommande).

En av de senast uppkomna och vitt, om än inte inom akademien, uppmärksammade idrotterna är parkour – en disciplin som går ut på att kunna förflytta sig så kroppsligt ekonomiskt och/eller estetiskt som möjligt i vilken terräng om helst. Denna idrott uppstod som en spon-

tanidrott i förorter till Paris under 1990-talet, men har senare till viss del sportifierats (Atkinson, 2009). Specialdesignade terränger, särskilda skolor och internationella mästerskap inom parkour har dykt upp som ett kvitto på detta (Johnsson, 2009). Icke desto mindre är dess rörelserepertoar anpassad för i stort sett alla terrestra miljöer och detta med en minimal mängd utrustning (kläder och skor). Det är denna karakteristik som intresserar mig, för här skiljer parkour ut sig från både de moderna tävlingsidrotternas anpassning till speciellt utformade miljöer och de senmoderna livsstilsidrotternas fokus på bruket av ny teknologi (Wheaton, 2004). Rum är att betrakta som ett viktigt analytiskt nav, i såväl denna studie som, bedömer jag det, närmandet till kultur~natur-diskussionen i stort (Murdoch, 2005).

Mitt projekt, som ska mynna ut i en avhandling, syftar till att diskutera idrott ur ett amodernt perspektiv och i detta paper föreslår jag parkour som ett exempel på en amodern idrott, som kan belysas med posthumanistiska perspektiv.

Teoretiska utgångspunkter

En av utgångspunkterna för hur jag förstår idrott är att ett kollektiv tyder på, reproduceras samt sammanfattas av (och i vissa vill kanske t.o.m. härstammar från) sina lekar och spel. Antropologen Clifford Geertz (1973) menade således att den balinesiska tuppäckningen sammanfattade den kultur den var situerad i.

All kultur härstammar från lek föreslog den holländske historikern Johan Huizinga (1945/1998) i sin bok *Homo Ludens*. Detta gick stick i stäv mot tidigare antropologiska vittnesbörd som behandlat inslag av lek som randfenomen präglade på den givna kulturen. Den franske antropologen Roger Caillois (1958/2001) menade att de två perspektiven inte behöver utesluta varandra och att det oftast föreligger så komplexa förbindelser och förhållanden att det är omöjligt att utröna vilken av förklaringsmodellerna som är giltig för den avhandlade leken i fråga. Det centrala, enligt honom, är vilken social funktion en lek eller spel har i det undersökta sammanhanget. Som ett exempel nämner Caillois spelet Monopol, vilket definitivt är en avbildning av en därför föregående kapitalism, men detta behöver inte betyda att spelet är in signifikant i kapitalistiska samhällen utan snarare en återskapare av de sammans logiker.

Den andra utgångspunkten är det amoderna/posthumanistiska perspektivet. I min licentiatuppsats stipulerar jag att Gilles Deleuze och Felix Guattari (1987), Latour (1993, 1999) och Serres och Latour (1995) skulle kunna påstås företräda ett amodern perspektiv (som ursprungligen myntades av Latour). Dessa filosofer har på annat ställe (Murdoch, 2005) sorterats in under paraplybegreppet poststrukturalistisk geografi.

Samlande för denna diskurs är "att utgå från mitten", d.v.s. att inte initialt laborera med motsatspar som subjekt/objekt, natur/kultur, primitiv/civiliserad etc. Natur/kultur-paret erbjuder två mycket svärdefinierade poler och själva indelningen förstår Latour (1993) som till stor del harmful.

Anspråket att göra, och själva utförandet av, denna uppdelning är enligt Latour (1993) signifikativt för "de moderna" - d.v.s. det smått mytiska kollektiv som allt sedan seklen kring upplysningen har kommit att sprida sina idéer över hela världen. Indelningen kallar han "reningen" och som den främsta pådrivaren i denna process framstår vetenskapen - upplysningens centrala motor (Liedman, 1997). Detta sker såväl i naturvetenskaplig som i samhällsvetenskaplig forskning enligt ett kontrakt, som Latour (1999) kallar "den moderna överenskommelsen". Hur vi skriver om natur och kultur påverkar reningsprocessen, vare sig vi bidrar till eller avvecklar den. Men var i ligger då farorna med reningen?

Det grannliga arbetet att upprätthålla dikotomier, som natur och kultur, är typiskt i moderniteten (Bauman, 1991). På så vis skiljer vi ut oss från andra historiska kollektiv, exempelvis de "primitiva" samhällen som klassisk antropologi har studerat. I sådana kollektiv har rigorösa tabun reglerat vilka hybrider och nätverk mellan natur och kultur som har varit tillåtna. I och med upplysningens vetenskapsivran befriades så småningom naturvetenskapen

från sådana tabun och upphöjdes därmed till en opolitiskt bunden upptäckare och avtäckare av objektiva fakta och sanningar. Försöken att tygla naturen etablerade, enligt Latour, de moderna som några av världshistoriens mest kreativa kollektiv. Otoliga är de innovationer, hjälpmedel och uppfinningar som sprungit ur detta reningsarbete. Paradoxalt nog, har strävan efter rening lett till att naturkulturhybriderna blivit fler. Latour ser nämligen inte teknologi och vetenskap som skilda från varandra, utan använder begreppet teknovetenskap. Detta enorma projekt är emellertid ingen sanningsproducent, utan helt enkelt det mest effektiva sättet hittills att knyta ickemänskliga aktörer till det mänskliga kollektivet. Denna sammankoppling av natur- och kulturresurser kallas "medieringsarbetet". Reningen och mediering sammantaget har utrustat de moderna med det historiskt sett mest effektiva sättet att skapa storskaliga förändringar i världen. Och även om naturvetenskapens innovationer härvidlag har haft den största påverkan, kan även den sociala ingenjörskonsten lyftas. Och här uppstår enligt Latour problemet, då de nya aktörer som knyts till kollektivet inte tillskrivs aktörsstatus. En aktör som är en del i det nätverk som ligger bakom växthuseffekten, d.v.s. som via naturvetenskapliga rön knutits till kollektivet, är den ansamling av koldioxid som efterhand blivit allt större.

Ironin i situationen är att samtidigt som, och på grund av, att de moderna renar kultur från natur, subjekt från objekt, möjliggörs ännu tätare förbindelser mellan dessa därför otänkbara poler. Frågan är bara hur de modernas idrotter kan belysa denna process?

Parkour

Parkour vill jag förstå som ett exempel på en vad Latour kallar amodern företeelse, d.v.s. en praktik som "syr igen sömmen" mellan natur och kultur. Om ett kollektiv tyder på sina lekar, som nämnda "klassiska" lekteorier föreslår, var hamnar Parkour då? Om den moderna tävlingsidrotten reproducerar den moderna överenskommelsen – vars progresstanke enligt Latour (1993) inte är hållbar – och dess logiker så borde detta innebära att vi får se oss om efter nya idrotter som kan belysa hur vi kan gynna en amodern livshållning.

Day (2003) menar att parkour, precis som skateboarding har förståtts av Borden (2001), skapar nya typer av rum i urbana offentliga miljöer.

By vaulting the rail and using it as a pivot between zones the divisions are erased, the body is suspended and consequently new space is created. Firstly there is the space that was previously split into two zones. Through the negation of the division, the two zones become one, single uber-zone (Day, 2003, s. 8-9).

Att två zoner blir en kan med Deleuzes och Guattaris (1987) begrepp förstås som en "utslätning" av "räfflorna" i ett rum. Detta menar jag (Jonasson, 2009) händer i folkfotbollens och rastfotbollens klungliknande spel. Det räfflade rummet bär likheter med Foucaults disciplinära (och i poler indelade) rum, medan det släta rummet är ett slags nomadiskt flödesrum vilket uppstår när en "flyktlinje", d.v.s. ett försök att undkomma maktens grepp, dras upp; "we must invent our lines of flight, if we are able, and the only way we can invent them is by effectively drawing them, in our lives" (Deleuze & Guattari, 1987, s. 202). Daskalaki, Stara och Imas (2008) menar på så vis att rörelser som parkour kan ses som kritik mot "corporate spaces". Jag vill emellertid undersöka om de affirmativa värden som omsätts mellan utövare och urban omgivning i parkour kan, som Mörtenbäck (2005) menar, ses som en "vägran att exkludera och att sätta sig i opposition till andra identiteter" (ibid, s. 91, min översättning). Är parkour på så vis ett av de affirmativa aktivitetsmönster som den holländske filosofen René ten Bos (2005), i sin behandling av Giorgio Agamben, efterlyser i nutiden?

The point is to completely change the world without violating or harming it, that is, you change the world by affirming it. Saying 'yes' to life as such entails that you refuse to exclude – exclusion is, of course a way of saying 'no' (a 'no' to this particular group, a 'no'

to an identity that differs from yours, a 'no' to your body or a 'no' to the animal in you) (ibid, s. 37.).

Konstruktion istället för dekonstruktion, aktion istället för reaktion, affirmation istället för negation; m.a.o. att tona ner det kritiska och dialektiska perspektiv som t.ex. Atkinson (2009) intar i sin tolkning av parkour som anarko-environmentalistisk rörelse. Donna Haraway (2008), en teoretiker som ibland räknas till den posthumanistiska diskursen, menar att beröring ("to touch") bör räknas som en av de viktigaste minsta beståndsdelarna i en posthuman/amodern värld, något som hon exemplifierar utifrån relationen mellan människa och hund. Skulle ett sådant begrepp kunna överföras till diskussionen om parkour, d.v.s. i analysen relationen mellan människa och material/artefakt?

Å andra sidan skulle man se parkour som ett idrottsligt exempel på den "västerländska buddism" som – den förövrigt Deleuze-kritiske (Zizek, 2004) – filosofen Slavoj Zizek (2001) menar spelar den nutida globala kapitalismen i händerna.

[A]lthough "Western Buddhism" presents itself as the remedy against the stressful tension of capitalist dynamics, ... it actually functions as its perfect ideological supplement. ... Things simply move too fast, and before one can accustom oneself to an invention, it has already been supplanted by a new one. ... The recourse to Taoism or Buddhism offers a way out of this predicament that definitely works better than the desperate escape into old traditions. Instead of trying to cope with the accelerating rhythm of technological progress and social changes, one should rather renounce the very endeavor to retain control over what goes on, rejecting it as the expression of the modern logic of domination. One should, instead, "let oneself go," drift along, while retaining an inner distance and indifference toward the mad dance of accelerated process, a distance based on the insight that all this social and technological upheaval is ultimately just a non-substantial proliferation of semblances that do not really concern the innermost kernel of our being. One is almost tempted to resuscitate the old infamous Marxist cliché of religion as the "opium of the people," as the imaginary supplement to terrestrial misery. The "Western Buddhist" meditative stance is arguably the most efficient way for us to fully participate in capitalist dynamics while retaining the appearance of mental sanity (ibid, s. 1)

Huruvida det aktivitetsmönster som parkour ger upphov till följsamma identiteter, som gjorda för att låta kapitalismen av idag ha sin gilla gång, eller praktiken är att betrakta som en proteströrelse (eller något annat), är en fråga för det kommande avhandlingsprojektet.

Avslutningsvis, och som en återkoppling till kultur~natur-temat, kan man fundera lite över parkour som något som syr den moderna överenskommelsens noggrant uppsprättade söm åter (Latour, 1993), och detta mot bakgrund mot grundaren av parkour, David Belles mest sedda video på *Youtube*. Efter allehanda halsbrytande takhopp och tricks i stadsmiljö byts perspektivet till "naturliga miljöer", klippor, hav och skog, nästan mitt i ett hopp.¹

Referenser

- Atkinson, Michael (2009). Parkour, Anarcho-Environmentalism, and Poiesis. *Journal of Sport & Social Issues*, 33(2), 169–194.
- Bauman, Zygmunt (1991). *Modernity and Ambivalence*. Cambridge: Polity Press.
- Borden, Iain (2001). *Skateboarding, Space and the city*. Oxford: Berg.
- Bäckström, Åsa (2004). *Spår – Om brädskulturer, informella läroprocesser och identitet*. LHS förlag.

1 <http://www.youtube.com/watch?v=jquXcwooV6A&feature=fvw>.

- Caillois, Roger (1958/2001). *Man, Play and Games*. Urbana, Illinois : University of Illinois Press.
- Deleuze, Gilles & Guattari, Félix 1987 (1980). *A Thousand Plateaus – Capitalism and Schizophrenia*. University of Minnesota Press.
- Danielsson, Kalle (2005). *E-sport: rörelse utan rörelse*. (C-uppsats i idrottsvetenskap.) (<http://www.idrottsforum.org/articles/danielsson/danielsson051214.html>)
- Maria Daskalaki, Alexandra Stara, Miguel Imas, (2008). The 'Parkour Organisation': inhabitation of corporate spaces. *Culture and Organization*, 14(1),. 49–64.
- Day, Andrew (2003) *An Introduction to Parkour*. www.kiell.com/parkour_research_paper.pdf
- Dunning, Eric (1999). *Sport Matters: Sociological studies of sport, violence and civilization*. Routledge.
- Elias, Norbert (1978). *The civilizing process: the history of manners*. Oxford: Blackwell.
- Elias, Norbert & Dunning, Eric (1986). *Från riddarspel till fotbollscup: sport i sociologisk belysning*. Stockholm: Atlantis.
- Giulianotti Richard (1999). *Football – A Sociology of the Global Game*. Cornwall: Polity press/Blackwell publishers ltd.
- Guttmann, Allen (2004). *Sports – The First Five Millennia*. University of Massachusetts Press.
- Guttmann, Allen (1978). *From Ritual to Record – The Nature of Modern Sports*. Columbia University Press.
- Geertz, Clifford (1973). *The interpretation of cultures: selected essays*. New York: Basic Books.
- Haraway, Donna (2008). *When Species Meet*. University of Minnesota Press.
- Huizinga, Johan (1945/1998). *Homo ludens - a study of the play-element in culture*. London: Routledge.
- Johnsson, Mats (2009). *Parkour – livsstil eller modern urban idrottslig aktivitet?* D-uppsats i idrottsvetenskap. (<http://www.idrottsforum.org/articles/johnsson/johnsson090606.html>)
- Jonasson, Kalle (2009). *Klungan – Om rastfotboll, rum och genus*. Malmö Högskola (Opublikerad licentiatuppsats).
- Latour, Bruno (1999). *Pandora's Hope – Essays on the Reality of Science Studies*. Cambridge; Massachusetts/ London: Harvard University press.
- Latour, Bruno (1998). *Artefaktens återkomst*. Stockholm: Nerénus & Santérius förlag.
- Latour, Bruno (1993). *We have never been Modern*. Harvard University Press.
- Liedman, Sven-Eric (1997). *I skuggan av framtiden – modernitetens idéhistoria*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.
- Murdoch, John (2005). *Post-structuralist Geography: A Guide to Relational Space*. Sage Publications, Incorporated.
- Mörtenbäck, Peter (2005). *Free Running and the Hugged City*. Cambridge, Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology, Dept. of Architecture, vol. 30 (s. 88-93). Tillgänglig den 090910 från: <http://ia331428.us.archive.org/2/items/thresholds302005mass/thresholds302005mass.pdf>
- Parkour*, <http://www.youtube.com/watch?v=jquXcwooV6A&feature=fvw>
- Serres, Michel & Latour, Bruno (1995). *Conversations on Science, Culture and Time*, Michigan: The University of Michigan Press.
- Ten Bos, René (2005) On the Possibility of Formless Life. *Ephemera* 5(1), 26–44.
- Thiborg, Jesper (kommande). *Att göra sport – om eSportens organisation, styrning och framväxt*. (licentiatuppsats i idrottsvetenskap).
- Wheaton, Belinda (red.) (2004). *Understanding Lifestyle Sports – identity, consumption and difference*. London: Routledge.

Zizek, Slavoj (2001). *From Western Marxism to Western Buddhism*. Cabinet Magazine Online, Issue 2. Tillgänglig 090908 från:
http://www.tuked.org.tr/ED-DOCS/ED58A_Social_Theory%20and_Education_Summer_2009/Days_15_16_17_18/Zizek2001FromWesternMarxismtoWesternBuddhismCabinetMagazine.pdf.

Zizek, Slavoj (2004). *Organs without bodies: Deleuze and consequences*. New York : Routledge.